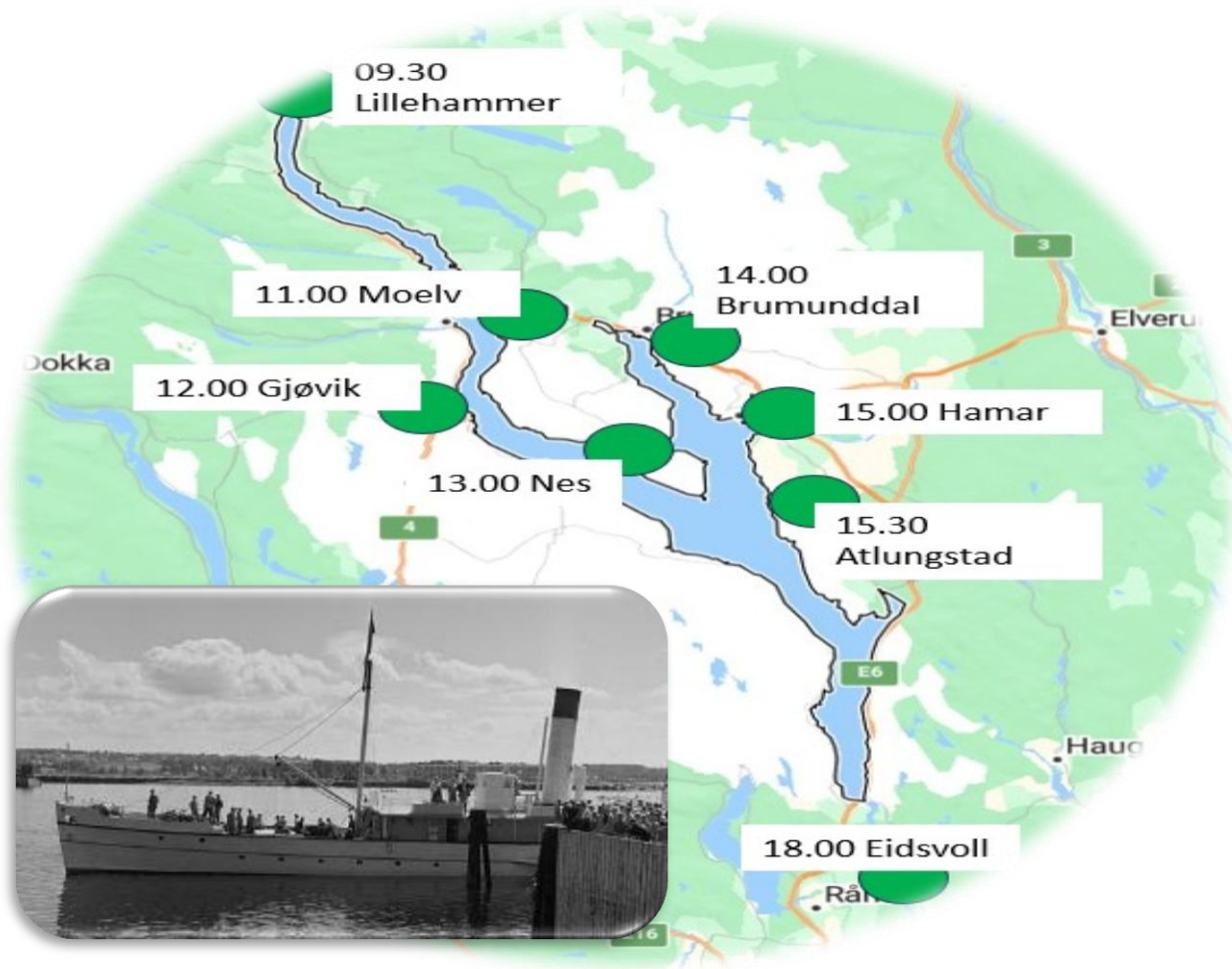

Brev hjemmefra - 2/25

På den historiske reisen med Skibladner

Historier om 8 familier på reisen

Innhold

Side 5 Fra Lillehammer

Side 8 Fra Moelv

Side 12 Fra Gjøvik

Side 16 Fra Nes

Side 18 Fra Furnes

Side 21 Fra Ringsaker

Side 26 Fra Hamar

Side 28 Fra Atlungstad

Side 32 Eidsvoll

Vi har laget et **spesialnummer** av «Brev hjemmefra» denne gangen. Meningen er at bladet skal deles ut til de som skal på den historiske reisen med Skibladner denne dagen, - slik at de kan lese om reisefølgene som går om bord på bryggene.

Vi har i denne utgaven forsøkt å samle historiene til de reisefølgene som skal være med på Skibladner søndag den 15. juni.

Dampbåten Skibladner starter fra Lillehammer om morgenen, og skal innom 7 brygger på turen denne dagen – med 2 forskjellige historier fra Brummunddal (Furnes og Ringsaker), - altså hele 8 historier. Så ender båtturen på Eidsvoll på kvelden. Fem av historiene har vi allerede publisert i 4-24 og 1-25. Disse blir også med i denne utgaven.

Vi i Norsk utvandrer-museums venner står for hele gjennomføringa av båtturen, og så er det de lokale historielag som står for de ulike oppleggene ved hver brygge.

Norsk utvandrer-museums venner - kontakt info:

Spørsmål til foreningen rettes til:
926 67 305 bjorin1002@gmail.com

Hjemmeside: utvandrer-museet.no/venneforeningen

Facebook: Utvandrer-museets venner

Brev hjemmefra, redaksjon – kontakt:
959 81 385 osyverin@gmail.com

Styret – (valgt på årsmøtet mars 2025)

Leder:	Björg-Karin Ringen	926 67 305	bjorin1002@gmail.com
Nestleder:	Nancy Louise Coleman	924 22 456	tootch@gmail.com
Kasserer:	Odd Hemma	909 31 247	ohemma@online.no
Sekretær:	Ola Syverinsen	959 81 385	osyverin@gmail.com
Styremedl:	Marit Gran	957 51 078	maritgran1954@gmail.com
Styremedl:	Kjell Henning Paulsen	928 38 647	paulsenkjellhenning@gmail.com
Styremedl:	Gunvor Brodal	913 80 332	gbrodal@online.no

Redaksjonskomiteen: Erling Hesjadalen og Ola Syverinsen

Bli medlem: Styret oppfordrer alle til å verve medlemmer til venneforeningen – det trengs flere medlemmer og mer penger til aktiviteter sammen med museet. Alle er velkomne.

Medlemskontingenten er kr 250/år
Familiekontingent kr 400/år

Send 250 kr (400 kr familie) på VIPPS eller bankgiro. Merk innbetalingen med *navn, telf.nr. og e-post*

Innmelding kan også gjøres ved å ta kontakt med styrets leder Björg-Karin Ringen på telefon: 926 67 305 eller på e-post: bjorin1002@gmail.com

Hilsen fra statsråden

Utvandringen til Amerika er en stor og viktig del av vår kulturhistorie. Å forlate hjemmet sitt for å skape et nytt liv et annet sted, setter spor, og preger identitet, i generasjoner. Nærmere en million nordmenn utvandret fra Norge til Amerika i perioden 1825 og fram mot vår tid. Dette har påvirket samfunnet vårt her hjemme så vel som det amerikanske. Det er flere med norske røtter i USA enn det er innbyggere i Norge i dag.

Både vi som lever nå og fremtidige generasjoner trenger kunnskap om norsk utvandringshistorie. Med kjennskap til fortiden blir vi også bedre rustet til å forstå vår egen tids migrasjonsutfordringer. Å reise fra et land, i håp om å kunne bygge seg et bedre liv i et annet land, er ikke et fenomen som kun hører fortiden til.

Dette jubileet kunne ikke ha skjedd uten Anno museum, flere andre institusjoner, samt de involverte historielagene og andre frivillige som bidrar til å dokumentere utvandrerhistorien. Tilhørighet skapes når man finner fellesnevner, speiler seg i hverandre og viser forståelse og interesse for hverandres bakgrunn. Slik unngår vi å bli historieløse. Alt dette gjør dere, og det vil jeg takke dere for. Vi har store forventninger og gleder oss til alt som skal skje i jubileumsåret og ønsker dere lykke til.

Vennlig hilsen

Lubna Jaffery,

Kultur- og likestillingsminister.

Hilsen til program til Utvandrerjubileet i 2025

Jeg vil starte med å si takk til Norsk utvandrer museum for initiativet til dette nasjonale jubileet og for innsatsen med å formidle hendelsene fra fortiden slik at de er til nytte for fremtiden.

Historiene om utvandrerne, som av ulike grunner satte seg i bevegelse fra våre bygder og byer i håp om et godt liv i USA – de berører oss fortsatt etter 200 år.

Fortellingene handler om fattigdom og håp om bedre kår, om mot og eventyrlyst, om trang til sosial oppdrift og om kamp mot undertrykkelse. Og de handler også om familiebånd og om kjærlighet til noen som hadde reist - og om lengsel, sorg og savn når et hav skilte dem, noen av dem for alltid.

Så mange fra Innlandet utvandret at de fleste av oss har vokst opp med beretninger om en slektning i Amerika, lest et amerikabrev eller hatt besøk av norskamerikanere. Gudbrandsdalen og Valdres var blant de områdene i landet som opplevde størst utvandring til USA.

I hvert slektsledd siden, har det blitt lagt nye kapitler til historien om utvandringen – på begge sider av Atlanterhavet. Enten de lyktes eller ikke i det lovede land har de berørt oss, og det gjør at vi lettere kan identifisere oss med utvandrere og innvandrere - og sette oss i deres sko nå.

I 2025 har vi bruk for denne kunnskapen. Utvandrerhistorien er en arv som vi skal holde levende, ikke minst nå når tidene er urolige og folkemengder igjen settes i bevegelse – og mange kommer til vår trygge og rike del av verden. Innlandet har i perioden 2022-2024 bosatt 7971 flyktninger fra Ukraina og andre

land. Fylket rommer i dag 160 ulike nasjonaliteter og 45000 innvandrere totalt.

Uten innvandring fra utlandet ville det ha vært en betydelig befolkningsnedgang i nesten samtlige kommuner i fylket vårt. Vi er det fylket som har størst andel eldre og lavest andel yngre i befolkningen vår.

For mange av dem som kommer til Norge fra utlandet, er den viktigste innvandringsgrunnen arbeid. Akkurat som immigrantene var viktige for å få dyrket land og utviklet

USA som nasjon, er jobbinnvandrerne viktige for norsk økonomi og utviklingen av Norge i dag og fremover.

Vi trenger dem, og de trenger oss - før som nå!

Lykke til med feiringen av 200-årsjubileumet for utvandringen til USA!

Knut Storberget

Statsforvalter i Innlandet

Den nasjonale utvandrermarkeringen av jubileet «Crossings 200» 200 år siden «Restauration»

Den nasjonale utvandrermarkeringen 2025, «Crossings 200», er presentert: 200 år siden den første organiserte utvandringen fra Norge til Nord-Amerika. 4. juli 1825 seilte sluppen «Restauration» ut fra Vågen i Stavanger. Et femtitalls om bord.

Nå markeres dette både i Norge og i USA – og sentralt står Anno Norsk Utvandermuseum – med mange arrangementer – men av de større er disse tre:

7. juni: Ny, permanent utstilling:

«Ukjent landskap» åpner på Norsk Utvandermuseum.
Oppe torsdag – søndag hele sommeren.

15. juni: Historisk opplevelsestur med Skibladner.

Historielag rundt Mjøsa på bryggene fra Lillehammer til Eidsvoll.
Se avløpstider på førstesida

26., 28, 29. juni: Musikalsk spel på museet

«4 th of July – 17. mai»:

Et historisk spel om nordmenn som innvandrere til Amerika. Det handler om organisering, og om samfunnsbygging: dugnadsånd, og samarbeid. Videre om utvikling av en norsk-amerikansk identitet: språk, demokratiske tradisjoner hjemmefra og i USA, utdanning, kultur, og luthersk tro. Spelet foregår i i Belmond, Iowa og beskriver utvikling av samfunnet og fellesskapet. Milepæler:

1.akt - 4. juli 1870

2. akt - 16. mars 1874 (Bryllup)

3.akt 17. mai 1880

(Kilde: «Crossings 200»)

1. Fra Lillehammer: Augusta Charlotte Laumann

Inger Elisabeth Fryjordet
Fåberg og Lillehammer Historielag

Augusta Charlotte Laumann, 17 år gammel, var klar for den lange "Amerikareisen" våren 1837.

Noen av familien Laumanns bekjente i Ringsaker hadde utvandret noe år tidligere, noe som også hadde gitt faren glassblåseren Johan Joseph Laumann tanker om bedre økonomi i Amerika.

Johan Joseph Laumann ble gift med Grethe Marie Nilsen, datter til lensmann Ole Nilsen på Stolpestad i Ringsaker. Sammen fikk Johan Joseph og Grethe Marie Laumann 9 barn som vokste opp på Jevne Glassverk og det vesle bruket Diget, som de overtok senere.

Augusta Charlotte ble født på Jevne Glassverk i Vingrom i 1819. Faren Johan Joseph Laumann var 2. generasjons glassblåser på Østlandet, mens hans foreldre kom fra Bøhmen og slo seg først ned på Hurdal Glassverk i 1789.

Sammen med flere glassblåsere kom Augustas farfar Lorentz Laumann til Vingrom da Jevne Glassverk ble anlagt i 1792. Her ble det oppført Glasshytte med smelteovner, boliger for glassverkets familier og ansatt, i tillegg en skolestue hvor glassverkets barn fikk undervisning.

Glassverket kom raskt i gang med produksjon av vindusglass og eksporterte store mengder til Amerika. Jevne Glassverk lå ved Mjøsa, og vindusglasset ble transportert nedover Mjøsa til Eidsvoll på store lektere.

Produksjonen gikk godt de første tiårene, glasset ble regnet for å være av god kvalitet og beste sort rent vindusglass, det ble blant annet levert store ordre til Danmark. Etter 1814 mistet de norske glassverkene mye av det viktige danske markedet for glassvarer.

Dette var starten på dårligere tider ved Jevne Glassverk, og Verket kom på handel i 1820-årene. Inntektene og levekårene for arbeiderne ble også dårligere.

Kart – Jevne Glassverk (ca plassering)

Augusta Charlotte ble født inn i et glassblåser-samfunn med sosiale og kulturelle ulikheter sammenliknet med den lokale befolkningen. De betegnet glassverksarbeiderne som "fremmede".

Glassblåserne var høytlønnsgupper i forhold til norske verksarbeidere. De hadde egne arbeidsreglement, skole- og boligordninger og pensjonsavtaler.

I skolestua fikk Augusta Charlotte undervisning alle hverdager, om sommeren kl.7-11 på formiddagen og kl.13-18 om ettermiddagen. Vinterstid fra kl.7-12 om formiddagen og kl.13-17 om ettermiddagen hvis dagslyset tillot det. Lørdag ettermiddag var undervisningsfri.

Petronelle Nielsens dagbok er et meget verdifullt kildeskrift for denne beretning

*En ligger paa en e
land og der paa en
figen var en liden
joh den mangde d
en i den store stad
impe min kjere
ler, efter 20 aar
og gaaet, end kan
me ej blike feller, og hvor kan dag
t være Hjertglad, oven at finde slaver
dantning, forrest med en Adels god
Bortværelse har det*

Barna på glassverkene hadde det dobbelte av den undervisningstida som var påkrevd.

På skolen hadde de obligatoriske fag som religion, geografi, verdens historie, fedrelandets historie, filosofisk encyclopedia, matematikk, modersmålet, det tyske språket og det latinske språket. Augusta Charlotte var eldst i søskenflokket, var skoleflink og fikk tidlig oppgaver som skulle gjøre henne til en trygg og selvstendig ung jente.

I 1827 kom besteforeldrene flyttende fra Ringsaker til gården Røine, ikke langt fra Jevne Glassverk. Til gården var det flere husmannsplasser, blant andre plassen Diget, som Laumann fikk overta og etter hvert kjøpt av svigerforeldrene. På denne tiden var produksjonen og inntektene ved glassverket gått ytterligere ned og Johan Joseph

Laumann så seg nødt til å arbeide utenom glassverket for å få inntekter til den store familien.

Produksjonen ved Jevne Glassverk stoppet helt i 1835, og våren 1836 ble det holdt stor auksjon på verket. Arbeiderne måtte se seg om etter annet arbeid.

Laumannfamilien hadde bare det vesle gårdsbruket, Diget, å livnære seg på. De var nå blitt en familie på 11, og plassen ga dem ikke noe liv i overklassen.

Utvandringen til Amerika var så smått begynt og nå Øst-Norge, og gjennom bekjente hadde Laumann fått høre at de kunne lykkes bedre i Amerika, men samtidig en usikker og kostbar lang reise. Hva om Augusta Charlotte kunne tenke seg å reise og undersøke mulighetene for at resten av familien kunne komme etter.

Augusta Charlotte som nå var 17 år, hadde gode evner, mot og viljestyrke, slik beskriver tante Petronelle Nilsen Augusta i sin dagbok.

En reise med seilskip til Amerika kostet ca. 30 spesiedaler, overfarten kunne ta opptil to måneder avhengig av vind- og værforhold.

Med god hjelp av tanten Petronelle Nilsen til finansiering av reisen, forlot Augusta Charlotte Laumann, den 11. mai 1837, Vingrom for godt og satte kursen mot New York.

Bilde fra New York i 1839

Augusta reiste for å undersøke forholdene i Amerika, og hvilke muligheter foreldrene og søsknene hadde i vente hvis de en gang kom etter.

I New York ble Augusta etter hvert kjent med en nordmann fra Arendal, Mathias Aalholm.

Aalholm drev sammen med franskmannen William Brewer en betydelig handel i byen, og Augusta fikk arbeid hos dem. Hun skaffet seg dermed nok penger til losji, kost og klær, foruten at hun også la penger til side. Etter to år i New York oppfordret hun resten av familien til å komme etter.

I 1839 solgte Grethe Marie og Johan Joseph Laumann gården Diget for 900 spd, og omsatte i penger mesteparten av hva de eide. Søsteren Petronelle Nilsen og deres foreldre hjalp også denne gangen til med reisepenger og utstyr for den store familien.

14. mai 1839 reiste Grethe Marie og Johan Joseph Laumann og deres 8 barn, i alderen 18 til knapt 3 år til New York via Le Havre, Frankrike. De reiste sammen med Ringsakerbonden Lars Johannesen Holo og hans familie. I New York ble de gjenforent med Augusta som tross sin unge alder hadde gjort stor framgang og spart seg opp 60 dollar som hun ga foreldrene som startkapital i et nytt og utfordrende land.

Augusta Charlotte Laumann giftet seg med William Brewer, sammen fikk de 3 barn. Noen år senere flyttet Brewer-familien til Frankrike hvor William hadde vokste opp.

Laumann-familien dro vestover og slo seg ned i Sugar Creek, Iowa og etablerte farmen Woodside. Johan Joseph Laumann døde allerede i 1842 og er begravet på farmen.

En av sønnene drev farmen videre, mens flere av søsknene og moren Grethe Marie bosatte

seg i byen St.Peter, Minnesota. Grethe Marie Laumann døde i 1875 og er begravet ved Greenhill Cemetery i St.Peter.

Grete Marie Laumann i eldre år.

Laumann-familiens etterslekt er spredt over store deler av USA, men det er fortsatt slekt i St.Peter.

Augusta Charlotte Laumann, Fåberg's første utvandrer til Amerika, flyttet med mann og barna tilbake til Europa og bosatte seg i Paris.

Kilde: «Fåberg og Lillehammer. Utvandringen. Årbok, Fåberg historielag 1986. Lenke til digitalisert utgave, årbok 7: http://urn.nb.no/URN:NBN:no-nb_digitids-skrift_2019013181209_001

2. Fra Moelv: Marie og Lars Midt-Holo, Ringsaker.

Mary and Lars Hollo, Albion, Wisconsin

Skrevet av Eli Skjeseth, Ringsaker historielag, august 2024.

Marie er født i 1803 på Bjørke i Veldre. Foreldrene hennes kjøpte Midt-Holo når hun var bare ett år, så der vokser hun opp. Den gangen var det to gardener som la helt inn til hverandre, som het Midt-Holo, så vi kan kalle dem Holo 1 og Holo 2. Hundre år senere blir disse gardene slått sammen og kjøpt av kommunen, og siden brukt som pleiehjem og hjem for psykisk utviklingshemmede, men det er en helt annen historie. Marie vokser opp på Holo 1. På Holo 2 bor det en tenåring når hun kommer dit som smårolling. Han heter Lars, akkurat som faren til Marie.

Vi vet ikke hvordan det skjer, eller hvorfor, men når Marie har blitt tenåring selv, når hun er 19 år, gifter hun seg med Lars fra den nære nabogården. Men vi vet når bryllupet stod, det var 8. august 1822. Og vi vet året når første sønnen blir født, det er fortsatt i 1822.

Så da gjør vi det regnestykket folk har gjort i uminnelige tider; de «måtte» gifte seg. De hadde sex før ekteskapet, og Marie ble gravid. Hvordan var dette forholdet mellom Marie og Lars? Det vet vi ingen ting om, men vi kan spekulere og stille spørsmål. Lars var 16 år da han først traff bitte lille Maria. Vi må vel anta at han som andre 16-åringer på den tida jobbet hardt med jordbruket på den gården han var eslet til å ta over. Og det skjedde i 1819,. Da var Lars 32 år, en fin alder å bli sjøleiene bonde på. Men sein til å gifte seg, det må vi kunne si at han var etter den tidas skikk. Hva drev han egentlig med i de første unge år? Var han på Holo hele tida, eller reiste han lenger ut i verden? Det er grunn til å tro at han hadde det vi i dag kaller et «nettverk», det kommer fram gjennom hans mange kjøp og salg av eiendom, og hans Amerika-reise.

Hvordan var det for Marie å måtte gifte seg med den eldre naboen? Det vet vi heller ingen ting om. Men vi vet at kvinner var umyndige på denne tiden, det betydde at de ikke hadde eiendomsrett og stemmerett. Hvordan var det å bo tett på både foreldre og svigerforeldre? Å finne ut at hun var gravid, forteller det til Lars og til – mor Ahles? Å gå mellom husene på Midt-Holo med den store magen blant alle slektningene? Å stå brud? Og hva gjorde Maria i de fire åra mellom konfirmasjonen og bryllupsdagen? Jeg tror et realistisk svar er: Jordbruks- og husarbeid anno tidlig 1800-tall. Levekåra i Norge var dårlige, det var jo sult som følge av

Napoleonskrigene, og noen dårlige avlings år i denne perioden. Livet på Holo var nok ikke en dans på roser. Feiret de Norges grunnlov og løsrivelsen fra Danmark? Diskuterte de politikk? Var de forberedt på krig?

Det var to eldre ektepar på hver sin Hologard som ble besteforeldre til lille Johannes, den første i en lang rekke sønner som Marie fikk. Babyen som ble født midt i Ringsaker i 1822 ble nok oppkalt etter farfaren Johannes. Han hadde bikket 60 år nå, og var alt blitt bestefar, for Lars hadde tre søstre og en lillebror. Gamle Johannes hadde i sin tid kommet over Mjøsa fra Vardal og giftet seg med Mari, datter med arverett på Holo 2. Nå ble de føderådsfolk. Mari og Johannes skulle bo i den ene enden av et nytt våningshus, det unge gardbrukerparet i den andre. Lars og Marie skal nå forsørge dem med produktene fra gårdsdriften.

Marie blir nå den unge kona på gården, omgitt av mange nære slektninger, og flere sønner får hun, så det måtte vel være «svært» etter tidas målestokk. Sønn nr 2 døper de Lars som sin far i 1825, så kommer Anders i 1828 og Peder i 1830. Marie har blitt 4-barnsmor i en alder av 27 år, mens 4-barnsfaren Lars er 42. Men så er de inne i 1830-åra. Hva skjer? Lars selger gården! Og kjøper - og selger - og kjøper andre eiendommer. Og taper penger så det suser.

I 1837 er Marie og Lars eiendomsløse, kanskje blakke. Gutteflokken er 15, 12, 10 og 7 år gamle. Lars er en gjenganger i forliksprotokollene i Ringsaker, og har naboer og svinger til verge for en voksen mann. Det må ha vært et sosialt fall. Hva tenker Marie nå? Og hva sier hun? Er hun av det milde slaget, eller er hun eitrengende forbanna så det høres? Det vet vi ingen ting om. Vi vet at familien flytter

til ei lita stue i nabolaget, og senere tilbake til Midt-Holo, men da som «inderster», dvs på nåde hos nye eiere, to på rad. Først Kindefolk og så Mengshoel-folk, altså andre ringsaksokninger. Vi må tru at begge besteforeldre-parene beholdt sine føderåd, som da må ha vært en stor heftelse på garden, slik det så ofte var før velferdssamfunnet ble utviklet i vår tid.

Marie og Lars slår seg ikke til ro i sin beklemte situasjon. De drar til Christiania i 1837 og blir der i to år. Gutteflokken blir igjen på Midt-Holo, hos to sett besteforeldre, onkel og tante på nabogården og kanskje de nye eierne. Var det desperasjon som drev det etablerte paret til hovedstaden? Hva drev de med der? Kanskje de jobbet for å kunne spare til billettene til Amerika. Lå Marie våken om natta og bekymret seg?

Dette er vendepunktet i historien og grunnen til at vi snakker om denne familien i dag, snart 200 år seinere. De var nemlig de aller første fra Ringsaker som utvandret til Amerika i 1839.

La oss tenke litt på Ahles nå, Ahles fra Tokstad i Veldre, Maries mor, og mormor til guttene. Vi vet at nest yngste sønn Anders ikke blir med til Amerika. Det er en beslutning som sannsynligvis ikke har vært så liketil å ta. Og hvorfor blir han igjen? Han var 11 år. Han kan ha vært sjuk. Han kan ha vært spesielt knyttet til mormor Ahles eller noen av de andre besteforeldrene. Han kan ha fungert som ankerbarn, dvs at de gamle ville holde han tilbake slik at mor og far hans måtte la høre fra seg eller komme tilbake for å hente ham. Det gjorde de ikke, men han reiste fire år seinere og sluttet seg til familien i Wisconsin, og da reiste han med slektninger fra Vardal (vi husker at hans farfar Johannes kom

derfra). Uansett – det er hjerteskjærende å tenke på den store usikkerheten som alle involverte må ha hatt, og på den harde avskjeden for 11-åringen som stod igjen på brygga og så mor og far og alle brødrene dra ut i uvissheten.

Marie er 36 år da hun pakker sakene til Johannes 15, Lars 12 og Peder 10, og seg selv. Jeg vil tro hun pakket for gubben sin Lars på 51 også, det var nok kvinnfolkarbeid. Det var sikkert sterke restriksjoner på hvor mye de kunne ta med. Familien har samarbeidet med en annen familie i planleggingen, og de drar sammen. Det er familien Laumann fra Lillehammer. Og her kommer en annen Veldre-kvinne inn i fortellingen. Det er Grete Nielsen, datter av lensmann Nielsen, fra Stolpestad. Grete har giftet seg med glassfabrikanten Johan Laumann. De får 9 barn! Det har det til felles med Holo-familien at det går dårlig økonomisk. Glassfabrikanten taper bedriften sin og må selge alt de har, og drar i følge med Maries familie i 1839.

To år tidligere har Johan Laumann sendt sin 17 år gamle datter Augusta Charlotte til USA for å undersøke forholda der og knytte forbindelser. Tenk for et ansvar for en 17-åring. Hun kan ikke ha vært skuggredd. Hun var da sikkert redd og alene på reisa og i de to åra, det var ingen telefon å ringe hjem til mor med. Men Laumanns hadde kontakter som hjalp til. Og kvinnene i hennes familie på morssiden ser ut til å ha vært sterke og selvstendige etter tidens norm. Tanta til Augusta, Frøken Petronella Nielsen, skrev dagbøker der det går fram at hun var lesbisk og kjempet for sin selvstendighet i en tid da kvinner ikke hadde rett til eller tradisjon for å styre sin eiendom og sine saker. Hun hjalp sin 17-

årige niese med reisepenger og sikkert gode råd!

Jakta Løven, en av de såkalte jaktene som seilte på Mjøsa før de første dampbåtene kom i 1860 (Foto: Mjøssamlingene)

Med tunge reisekister fulle av sengeklær, mat for 3 måneder og de verdifulle dokumentene sine tett på kroppen, stod de på kaia, vi velger å tro det var i Moelv. Vi må anta at stemningen på brygga var rimelig oppskjortet. Båten kommer sigende nordfra på Mjøsa, trossa kastes og det er folk som tar imot. Bæring og sjauing for å få alle med, og det er ikke siste gang mødrene teller opp barnefloken sin på turen!

Så dro disse 15 menneskene avgårde, sannsynligvis med en føringsbåt til Eidsvoll, landveien til Christiania, båt til Le Havre i Frankrike og endelig på seilskute til New York. Der stod hun Augusta Laumann, 19 år, blid som ei sol! Det er lett å tenke seg gjensynsgleden med en datter, en storesøster, sammen med lettelsen over å komme fram, komme seg av den trange båten, få fast grunn under føttene. Dette gjensynet kan ha fungert fortrøstningsfullt for Marie. Selv om vi reiser fra et barn, halve jorda rundt, kan vi få se våre kjære igjen. Det er faktisk mulig.

Nå kommer vi til neste kapittel i fortellingen om Marie og Lars Holo. Hvordan gikk det «over there»? Vi vet at de endte i Wisconsin etter fire års utprøving av andre muligheter. Der bygget de seg en farm fra grunnen av, i Albion, Dane county. Marie blir Mary, etternavnet blir Hollo, trolig pga engelsk uttale, de trøler fælt med tjukk L der borte. Så i stedet for tjukk L blir den dobbel.

Mer oppsiktsvekkende er det at i det utvandrernes blir innvandrere, får de et nytt kull med barn – 4 sønner til i løpet av neste 10 år. Mary ble sannsynligvis gravid på veien, kanskje allerede før avreise. Og nå kan vi jo tenke over at den yngste sønnen fra Norge var 10 år. Det var dårlig stelt med prevensjon i de dager, men de kan jo ha hatt sine mer personlige metoder. Så altså, ingen barn på 10 år i de vanskelige 30-årene, og så en ny runde med 4 barn. Mary føder sin siste gutt når hun er nesten 48 år. Høres slitsomt ut.

I 1850 er det en folketelling som viser at de to eldste norskfødte Johannes og Lars har flyttet hjemmefra. Anders har blitt Andrew og Peder har blitt Peter, de er unge menn på

21 og 22 år, og jobber på gården. Kullet med amerikanske sønner består av Fredric på 11, Martin på 7, Andrus på 4 og Otto er baby på 6 mndr. Her er det livat! I tillegg har Gamlefar Lars som nå er 63 år gammel fått seg to gardsgutter som begge er født i Norge, og Mary har hjelp inne av Gunvor på 23, også norskfødt. Det er bare 10 år siden de brøt jord og bygde hus fra grunnen av. Vi må kunne konstatere at disse 10 årene ble mer framgangsrike enn de 10 foregående. Det tyder også på at Lars ikke var en susemikkel som tapte alt han hadde i 30-åra, men at han kanskje hadde mye uflaks. I hvert fall har de to tatt utfordringene med å være innvandrere og fått mye ut av det. Detaljer vet vi lite om.

Epilog: Lille Otto gikk det ikke så bra med. Han ble stor og giftet seg med sin Agnes Jørgensen, eide 120 acres med jord. Men han tapte også penger (som sin far Lars fra Holo i Ringsaker). Ifølge nekrologen fra 1917 tæret tapene så på hans mentale helse at han søkte tilflukt i ensomheten i villmarka ved Koshkonong sjøen i 12 år. Han ble sågar satt i fengsel for tjuvfiske i denne perioden. Det høres litt ugreit ut for Agnes og ungene deres, også.

«The Hollo's», Mary og Lars, har etterkommere, oldebarn og så tippoldebarn og tipp-tippoldebarn, som i dag lever sine integrerte liv forskjellige steder i USA, betaler skatt og stemmer på diverse politikere.

Kilder:

Arne Haave, artikkel i årboka til Ringsaker, Veldre og Brøttum Historielag 1989

www.ancestry.com, lastet ned av Ann Kristin Elvsveen, 13. august 2024

3. Gjøvik: De første utvandrerne fra Biri

av Liv Marit Haakenstad, AG®, AGL™

Anno 1845 bor det knappe 3000 innbyggere i Biri prestegjelds hovedsogn på slutten av året.¹ Snart skal flere forlate bygda for godt, og legge ut på en lang reise mot Amerika, rundt 4000 i tallet mellom 1846 og 1915. Fra nabobygda Vardal reiser omtrent like mange for samme periode.² Reisa krevde mange forberedelser – alt fra penger og forsyninger på reisa, til det de kunne trenge i det de kom til storbyen New York, og skulle ta landeveien fatt mot landsbygda i Wisconsin, som på denne tida var det forjettede land. Den første gruppa med utvandrere seilte fra Stavanger midt på sommeren i 1825, med utvandrere

fra området rundt byen, men snart skulle Amerikafeberen spre seg til Østlandet, der Biri var ett av stedene med nokså tidlig utvandring.³ Kanskje var det slektsforbindelser over fjellene som gjorde at de dro, kanskje var de en del av det Haugianske nettverket, kanskje hadde de hatt mulighetene for å lese en avis eller kanskje de hadde rett og slett lest Ole Rynnings bok *Sandfærdig Beretning om Amerika, til Oplysning og Nytte for Bonde og Menigmand* fra 1839? Prestesønnen fra Ringsaker hadde flyttet til Snåsa med familien i ungdommen, men døde i Beaver Creek, Illinois i 1838, kun 29 år gammel, men rakk å skrive om forholdene i USA før han døde. Hva som inspirerte dem er usikkert, men biringer hadde forlatt bygda og krysset Atlanterhavet lenge før dette. Allerede i 1823 forteller skiftet etter Anders Haavelsen Huskelhus oss at hans sønn Ole bor i Amerika.⁴ Lokalavisa Lillehammer Tilskuer⁵ skriver om Amerika på samme tid som feberen starter for fullt:

... at Penge ej har kunnet friste Een af saa Mange, især paa en Tid, da der i Udvandring til det forjættede Nordamerika er Fristelse nok selv for den, der skal betale sin Overreise didhen, endsige for den, der fritt er ankommet til et saa beleiligt Sted som New York.

Det ble også sent mange amerikabrev fram og tilbake over Atlanterhavet, den tids offentlige informasjonsbrev om hvordan

¹ Departementet for det Indre, 1847: 9

² Oudenstad, 1981: 1

³ Holand, 1928: 17

⁴ Tandsether, Terje, 15. februar 1823

⁵ Lillehammer Tilskuer, 22. januar 1847: 3

forholdene var, enten det gjaldt i Amerika eller i hjemlandet. Brev som nok var med på å trekke mange til det forjettede land.⁶

I Biri reiste de første den 25. mai 1846 fra bygda.⁷ I kirkeboka for denne datoen er følgende ført opp:

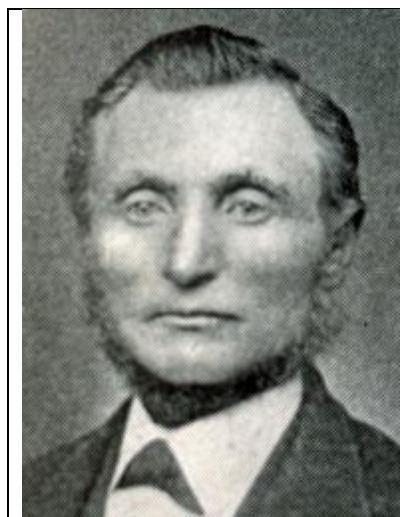
- 21. Peder Olsen Brønstad, 46 ½ Aar
- 22. Syver Nilsen Galtestad, 30 Aar
- 23. Johnina Olsdatter, 31 Aar
- 24. Mathea Syversdat., 3 Aar
- 25. Even Olsen Gullord, 21 Aar

Peder skal ha hatt godt med penger, og forfatteren Hjalmar Rue Holand (1872-1963) mener at det er han som har lagt ut reise-penger for de andre i følget.⁸ Han slo seg ned på Koshkonong-prærien i Wisconsin, som var et stort settlement i Dane County.⁹ Peder fikk kolera og døde der i 1848.¹⁰ Syver Nilsen Galtestad reiser med familien sin til Amerika – kona Johanne og datteren Mathea. Johanne døde i 1846 på prærien i Koshkonong, og Syver flytter senere til Eau Clair i Wisconsin, og døde der.¹¹

Peder Olsen Brønstad var gift med Erika Engebretsdatter fra Honne på Biri. Hun emigrerte med syv barn den 12. mars 1847, og i kirkeboka står følgende i utflytterlistene:¹²

- 9. Erika Engebretsdatt. Brønstad, 40 Aar
- 10. Agnethe Pedersdat. ibid., 19 Aar
- 11. Andrine Pedersdat. ibid., 17 Aar
- 12. Ole Pedersen ibid., 15 Aar
- 13. Eline Pedersdat. ibid., 13 Aar
- 14. Pouline Pedersdat. ibid., 10 ½ Aar
- 15. Otto Pedersen ibid., 4 Aar

16. Martinius Pedersen ibid., 1 Aar

Even Olsen
Gullord
(1824-1908)

Even Olsen Gullord, født 1824, var sønn av Ole Tostensen Strandbakke og Randi Pedersdatter Gullord. Han kom også først til Koshkonong-prærien, men i 1848 reiste han opp Mississippi med en dampbåt, og skal ha gått av ved Coon Slough (i dag Stoddard) i Wisconsin. Han kom videre til Coon Prairie, og han tok seg ut en 160 acer stor eiendom (tilsvarer 647,5 mål) i Town of Viroqua.¹³ I 1850 giftet han seg med Helene Hansdatter Neperud, som emigrerte i 1847 med foreldre og søsken.¹⁴

Det var flere fra Biri som hadde planer om å reise til USA, og den 22. mai 1849 forlater tre generasjoner Biri:¹⁵

- 21. Gm. (gårdmann) Ole Tostensen Gullord, 61 Aar
- 22. Hustru Randi Pedersdtr, 61 Aar
- 23. Børn Ingeborg, 28 Aar
- 24. Henrik, 22 Aar
- 25. Martha, 19 Aar

⁶ Haakenstad, 2013: 220-221

⁷ Biri, Snertingdal i Biri 1843-1854: f. 294 a, kb20070201640364

⁸ Holand, 1927: 19

⁹ Oudenstad, 1981: 113

¹⁰ Oudenstad, 1981: 113

¹¹ Oudenstad, 1981: 114

¹² Biri, Snertingdal i Biri 1843-1854: f. 295 a, kb20070201640365

¹³ Holand 1927: 19-20

¹⁴ Biri, Snertingdal i Biri 1843-1854: f. 295 a, kb20070201640365

¹⁵ Biri, Snertingdal i Biri 1843-1854: f. 300 a, kb20070201640370

26. Hm (husmann) Tosten Olsen Gullord,
35 Aar
27. Hustru Berthe Evensd, 36 Aar
Børn:
28. Regine, 10 Aar
29. Ole, 9 Aar
20. Even, 6 Aar

Even Olsen som reiste i 1846 var bror av Tosten, som reiste sammen med foreldre, tre søsken og tre barn til Amerika denne maida-gen tre år etter at Even reiste. Tosten og fa-milien bosatte seg på Town of Christiana.

Sønnen Ole, som var bare 9 år da de reiste skulle derimot spille en viktig rolle der ute på Coon Valley-prærien. Bare 21 år gammel vervet han seg i den Amerikanske borgerkri-gen i 1862, og tjenestegjorde i «det norske regimentet», 15de Wisconsin, der han var «fifer», altså fløytespiller.¹⁶ Senere ble han ordinans (budbringer) under oberst Heg da han fikk sin egen brigade, og avsluttet tjenes-ten i 1865.¹⁷

Ole Tostensen Westby
(1840-1898)

Sarah Westby
(1840-1923)

Gravsteinen til Sarah og Ole Westby ved Coon Prairie Cemetery. Foto: Liv Marit Haakenstad

Samme år giftet han seg med Sarah Dahl, og to år etterpå åpnet han sin egen forretning («general store») i det som senere ble kalt Westby. Da jernbanen kom til området i 1879, ble stoppet omtalt som at de skulle til «Westby'n», da de leverte varer der, og se-nere ble dette navnet på byen Westby.

Ole og Sarah hadde elleve barn. Han døde den 7. januar 1898, og er gravlagt ved Coon Prairie Cemetery som ligger ved Country Coon Prairie Church.¹⁸

Dette er de 3 generasjonene Tostensen, Gullord og Westby som skal reise fra Ski-bladnerbrygga på Gjøvik den 15. juni 2025.

¹⁶ Holand, 1927: 134

¹⁷ Civil War Soldiers Record Database, Ole T. Westby

¹⁸ Holand, 1927: 134

Stat Bank i Westby ble oppført i 1905, og ligger rett over gata fra Dregne's Scandinavian Gifts. Ole Tostensen Westbys general store lå her inntil 1874, da han bygde en større butikk med hotell. Denne er også borte i dag

Det er en gjeng i gang med å forberede arrangementet og vi vil presentere mer om det i et senere nummer av *Brev hjemmefra*, men om du er interessert i å være med å lage arrangement, være med Skibladner eller vil jobbe med Tostensen, Gullord og Westby-eterkommere i Amerika eller i Norge, så ta kontakt.

Takk til

Ådne Løvstad
Björg-Karin Ringen
Karen Richmond Sherry

Kilder:

Biri, Snertingdal i Biri 1843-1854. Ministerialbok nr. 5, Biri, Snertingdal i Biri i Oppland fylke. Hentet 1. desember 2024 fra <https://media.digitalarkivet.no>

Civil War Soldiers Record Database. Ole T. Westby, 15th Wisconsin Volunteer Infantry, The Scandinavian Regiment. Hentet 1. desember 2024 fra <https://www.nagcni.org/database-record/?db=soldiers&dbr=124>

Departementet for det Indre (1847). *Statistiske Tabeller for Kongeriget Norge efter Foranstaltning af Departementet for det Indre. Ottende Række, indeholdende Tabel-*

ler over Folkemængden i Norge den 31te December 1845 samt over de i Tidsrummet 1836-1845 Ægteviiede, Fødte og Døde. Christiania 1847. Trykt hos Chr. Grøntdahl.

Holand, Hjalmar R. (1927). *Coon Prairie. En historisk beretning om Den Norske Evangeliske Lutherske Menighet paa Coon Prairie*. Skrevet i anledning av dens 75-aarsfest i 1927. Augsburg Publishing House. Minneapolis, Minn. Holand, Hjalmar R. (1928). *Coon Valley. En historisk beretning om de norske menigheter i Coon Valley*. Skrevet i anledning av kaldets 75-aarsfest i 1928. Augsburg Publishing House. Minneapolis, Minn. Haakenstad, Liv Marit (2013). *Slektsgranskerens guide til utvandringen 1825-1930*. Vigmostad og Bjørke.

Lillehammer Tilskuer, fredag 22. januar 1847. *Lillehammer 21de Januar*. Hentet 13. september 2024 fra https://urn.nb.no/URN:NBN:no-nb_digavis_lillehammer-tilskuer_null_null_18470122_9_7_1

Ole T. Westby. Westby, Wisconsin Remembered. Hentet 2. desember 2024 fra <http://westbyhistory.blogspot.com/2014/10/ole-t-westby.html>

Oudenstad, Halvard (1981). *Utvandringen til Amerika. Fra Biri/Snertingdal, Vardal/Gjøvik 1846-1915*. Utgitt av Gjøvik historielag.

Tandsether, Terje. *Avskrift av dødsfallmeldinger Biri 1821-1856*.

4. Fra Nes emigrerte Helene Jensdatter i 1846

Artikkelen er skrevet av Eva McKenna, Nes og Helgøya Historielag.

Den første som er registrert som utvandret til Amerika fra Nes på Hedmark, var den 21 år og 4 måneder gamle **Helene Jensdatter**.

Helene og hennes tvillingsøster Ingeborg ble født på Bergs-eie 28.desember 1824 som barn nummer seks og sju i en søskenflokk som til slutt skulle telle åtte. Foreldrene deres var Jens Olsen, født på Østre Toten i 1781, og Ellena Jensdatter, også fra Toten, født i 1783. Mor Ellena døde i 1834 og faren Jens ble enkemann.

I 1846 valgte Helene å emigrere sammen med sin eldre søster Anne (f. 1815) og hennes familie fra Skreia – ektemannen Ole Larsen Dulsrud-eie og barna Lene (f. 1836) og Johannes (f. 1843). Familiens endelige mål var Wisconsin. De reiste med briggen Tricolor, som forlot Christiania 12. mai med New York som destinasjon. Ombord var det 98 passasjerer, de fleste fra Toten, men det var også 21 svensker ombord. Skipet førte i tillegg en last med jern. Etter vel to måneder

til sjøs ankom de New York 25. juli 1846. Skipperen, kaptein Hans Friis, var en erfaren sjømann som med denne turen gjennomførte sin sjette overfart med emigranter til New York.

Tidlig på høsten samme år fødte Helene en datter i Winnebago, Wisconsin. Det er nærliggende å tro at graviditeten og frykten for skammen ved å få et barn utenfor ekte-

skap var en viktig grunn til at Helene ønsket å forlate Nes. Datteren fikk navnet Anne, men levde ikke opp. Året etter giftet Helene seg med John Nilsen Bjørndalen. De bodde i Clayton, Winnebago, Wisconsin og sammen fikk de fem barn:

1. Niels (f. 1847)
2. John (f. 1848)
3. Clara (f. 18.11.1852 - d.1916)
4. George (f. 1861)
5. John (f. 1862)

Storesøsteren Anne og mannen Ole slo seg først ned i Clayton, Winnebago County. Senere flyttet de til Winchester. De fikk (i tillegg til de to barna fra Norge) ytterligere fire barn etter ankomsten til Amerika:

3. John Culbert (f. 19.9.1848)
4. Johannes (f. 1850)
5. Carine Emelie (Amelia) (f. 25.3.1853)
6. Peter Arnt (f. 1855)

Søstrene Helene og Anne sto ofte som faddere for hverandres barn, noe som vitner om

et sterkt og vedvarende familiebånd – selv etter at de hadde slått seg ned i det nye landet. Etterhvert som søsknene også utvandret til Amerika, ser vi at Helene og Anne fortsatte å være faddere, nå også for barna til disse søsknene.

Nes sett fra Kapp. Maleri av Balke ca.1840

Oversikt over søskenflokket fra Bergs-eie og deres skjebner:

1. Oline (f. 1811 på Toten) gift med Jens Olsen Skramstad. Emigrerte **24. april 1858** til **Winchester, Winnebago, Wisconsin**.
2. Christian (f. 1813 på Toten), gift med Johanne Eriksdatter. Emigrerte **23. august 1881** til **Navarino, Shawano, Wisconsin**.
3. Anne (f. 1815 på Nes), emigrerte **12. mai 1846** sammen med ektemann og barn. Se over.
4. Margrethe (f. 1819 på Nes), flyttet til **Toten i 1849**. (Det vites ikke om også hun emigrerte).
5. Johanne (f. 1821 på Nes), gift med Johannes Olsen Dulrud (f. 1824). De emigrerte i 1850 til Winchester, Winnebago,

med datteren Helen (f. 1845). Fikk totalt syv barn.

6. Helene (f. 1824 på Nes), emigrerte 12. mai 1846. Se over.

7. Ingeborg (f. 1824 på Nes, tvillingsøster til Helene), emigrerte 24. januar 1850. Giftet seg 28. september 1850 i Winchester, Winnebago med Peder Olaf Johannesen (f. 1826 på Østre Toten), som senere tok navnet Peter Johnson). De fikk en datter Berthe Helena f. 1. mars 1852 og sønnene Johan f. 19. des. 1853 Jens Bernt f. 19. november 1855). Barna ble hetende Johnson.

8. Anders (f. 1827 på Nes), giftet seg først på Nes i 1851 med Anne Christiansdatter. Paret fikk syv barn før Anne døde i 1861. I 1863 giftet Anders seg med Agnete Mikkelsdatter Biskoplien, og fikk to barn med henne. Familien emigrerte 22. mai 1867 til Navarino, Shawano, Wisconsin.

Geografi:

- Bergs-eie, Nes på Hedmark: (Lim inn i Google Maps. [60.802066, 10.870737](#))
- Dulrud-eie på Skreia (omtrentlig posisjon [60.641169, 10.922720](#))
- Waterford, Wisconsin – ligger ca. 18 km fra Muskego, hvor John Nelson Bjørndalen holdt til.
- Winchester, Wisconsin – ca. 225 km fra Waterford
- Winnebago (Oshkosh), Wisconsin – ca. 200 km fra Waterford
- Navarino, Shawano, Wisconsin – ca. 80 km nord for Winnebago.

5. Fra Brumunddal emigrerte to familier:

a. Utvandring fra Furnes til Amerika 1850

Furnes historielag ved Gunvor Brodal og Asbjørn Røsbak:

De første furnesinger som utvandret til Amerika er ifølge Furnes Bygdebok III familien til Hans Iversen Nerkvern. De fikk utflytterattest hos sognepresten i Furnes den 25. juni 1850. Sønnen Johannes er ikke nevnt i denne sammenheng da det viser seg at han fikk sin utflytterattest i desember året før. Familien hadde siste bosted på en husmannsplass under Nerkvern gård i Brumunddal. Hans Iversen 48 år og kona Alis Nielsdatter 50 år reiste med alle sine fem barn. Johannes 22 år, Maria 19 år, Lisbet 16 år, Gunnor 13 år og Agnete 9 år.

Nerkvern hadde på denne tiden seks husmannsplasser. Det var Paradis og Marjalund, Hverven, Wesselbakken, Møllerstuen og Pottmakerstuen, men på hvilken av disse familien bodde vet vi ikke. Det var Thore Bjerke som eide Nerkvern og han var allerede da kjent som en svært dyktig forretningsmann og var også en foregangsmann på flere områder. Til gården var det tilknyttet flere møller som ble utvidet og modernisert etter hvert. Det var også sagbruk og brenneri tilknyttet gården. Til sammen ga dette arbeidsplasser for mange personer i tillegg til gårdsdriften. Gården hadde en velegnet beliggenhet tett ved Mjøsa med hensyn til frakt av varer til og fra. Med båt på sommerstid og med hest på isen vinterstid.

Før familien kom til Nerkvern bodde de på flere ulike gårder/husmannsplasser i Furnes. Husmannslivet kunne være både hardt og vanskelig så når ryktene om rike muligheter og eget jordbruksland i Amerika begynte å spre seg, satte det tankene i gang hos mange

Bilde fra DS Bundefjord på Mjøsa utenfor Nerkvern Brenneri og Nerkvern Gård bakenfor. (Båten ble anskaffet 1876)

og rundt 1850 kom en forholdsvis stor bølge med utvandrere.

Beslutningen om å forlate alt man hadde for å reise måtte være tatt god tid i forvegen. Det skulle til en del penger for å reise med en hel familie og det var helst de mest bemidlede som hadde anledning til å dra. Mange solgte alt de eide for å kunne betale reisen. I familien fra Nerkvern regner vi med at sønnen Johannes bidrog sterkt til å påvirke og kanskje også finansiere reisen. Han var ungkar og hadde vært i arbeidslivet i flere år og kunne ha spart en del. Det sies at selve reisen hadde en viss pris, men at man måtte regne med å ha tilsvarende beløp til disposisjon etter at man kom til Amerika.

Reisen hjemmefra

Familien hadde nok allerede valgt seg ut Drammen som avreisested da de forlot Brumunddal. I 1850 var det ennå ingen jernbane så det var hesteskyss eller båt på Mjøsa som var alternativene sørover. Det var en

betydelig båttrafikk på Mjøsa fra Lillehammer i nord til Eidsvoll i sør og det gikk faste ruter.

Det var mest av de såkalte føringsbåtene som kunne ta med noen få passasjerer i tillegg til frakten. Det var seilbåter som i nødtilfelle kunne ros inn til land. Men i 1850 hadde det også kommet en ny flott båt på Mjøsa. Det var dampbåten Jernbarden. Den var den første av sitt slag i Norge bygget i stål og satt i drift i 1840. D/S Jernbarden hadde ikke anløp i Brumunddal, bare på Tingnes og Hammar.

På Eidsvoll var det overnattingsmuligheter for reisende og videre sørover måtte de benytte hesteskyss. Det gikk faste ruter et par ganger i uken med såkalt dilligens. Både til Christiania og videre til Drammen. Det var mange som reiste ut fra Drammen og i en femårsperiode fra 1850 utvandret over 1600 personer herfra. De aller fleste fra landet. Det kunne være svært folksomt i byen da utvandrere gjerne måtte vente flere uker før de kom om bord på ei seilskute.

Overfarten

Hele familien er å finne på passasjerlista til en bark ved navn Sjöfna som seilte fra Drammen i august. Overfarten antas å ha vært ca. 6 uker og Sjöfna ankom New York 21. september 1850. Det var i alt 157 passasjerer om bord. På passasjerlista og i Furnes Bygdebok III finner vi også en unggutt, Andreas Tommessen Jevanol, 17 år. Han fikk utflytterattest samme dato som familien til Hans og Alis. Siden navnet hans står mellom de andre på passasjerlista er det tydelig at de reiste i samlet følge.

Det antas at det var forholdsvis primitive forhold på ei slik seilskute. De aller fleste fikk opphold på mellomdekk. De reisende ble stuert tett sammen og på noen skip var det helt uten innredning med bare halm på gulvet og de måtte bruke medbrakte kister og annet å

sitte på. Andre hadde snekrede senger i to etasjer. Da måtte gjerne en hel familie dele

Bilde: En bark er et seilskip med minst tre master. Den har noe enklere rigg enn en full-rigger og kunne seile med mindre mannskap og hadde derfor sine fordeler i skikkelig uvær.

Sjöfna tilhørte rederiet H. Ellingsen i Drammen og ble sjøsatt i 1849. Skipet reiste utallige ganger med emigranter til Amerika i tidsrommet 1850 til 1867.

plass i en stor sengekarm. Alle måtte ha medbrakt mat for hele reisen. De måtte også ha med egne kokekar. Det var begrensede muligheter til å tilberede maten. Det kunne bli lange køer ved kokeplassen på dekk. Vann og ved var det eneste de hadde tilgang til på båten. Alt sengetøy som skinnfeller og annet måtte medbringes, og det fantes ingen form for oppvarming på mellomdekk. De sanitære forholdene om bord var også dårlige og det var ikke uvanlig at smittsomme sykdommer som kolera og dysenteri kunne bryte ut. Men på denne overfarten høsten 1850 var det ingen døde på passasjerlista. Det tyder på at de kan ha vært heldige med været og at båten var så ny kan ha vært en fordel.

New York, Wisconsin og Minnesota

Vår familie ankom havna i New York City 25. september. Det var først i 1855 at Castle Garden ble opprettet som mottakshavn og besto til 1890, etter det ble Ellis Island utbygd som et kjempestort mottak. I 1850 var mottaksapparatet mindre organisert og med noe utrygge forhold. Etter ukesvis på sjøen kunne de reisende være både utslitte og sjøsyke og kunne bli utsatt for tyver og annet. Språkvansker gjorde at de kunne bli utnyttet, anbefalt feil sted å reise til, eller betale for mye for tjenester og reiser.

Hvilken reiserute og hva slags transportmiddel vår familie valgte videre fra New York vet vi ikke, men familien endte opp i staten Wisconsin på et sted som heter Koshkonong i Jefferson County. Vi regner med at de hadde hørt om stedet før de dro. Det var allerede veldig mange norske som hadde bosatt seg der. Det sies at her var det et av de største norske settlementene. Såpass mye nordmenn var det her at til og med kirkebøkene var skrevet på norsk. Stedsnavnet kunne kanskje virke noe merkelig for det norske øre og det sies at på folkemunne ble det derfor kaldt Kaskeland.

Vi vet ikke hvordan familien bodde eller hva de livnærte seg av, men de bodde nok sammen fra starten. Det gikk ikke lenge før noe sørgelig hendte, nemlig at Hans Iversen og kona Alis døde. Hans døde ca. ett år etter at de kom fram og Alis døde ikke lenge etterpå. Det er ikke utenkelig at de døde av kolera som en del andre på den tiden. De er sannsynligvis gravlagt i Koshkonong. Hans og Alis fikk ikke oppleve så mye av sitt nye hjemland. Heller ikke at barna vokste opp, giftet seg og fikk familie. De eldste i søskenflokket måtte nok ta seg av Gunnor som knapt var konfirmert og Agnete som var i 11-års alderen.

Det ser ut som søskenflokket flyttet fra Koshkonong ikke lenge etter at foreldrene døde og vi finner dem igjen i Minnesota. Der var det flere større norske samfunn. Det ser ut til at det gikk bra med alle fem og de fikk et langt liv i Amerika. De holdt god kontakt seg imellom i og med at alle var bosatt i samme stat. De av de fem søsknene som giftet seg, giftet seg med norske utvandrere. De betrodde seg til den Lutherske kirke.

Bilde av BYE familiegravstein på West Saint Olaf Cemetery, Dodge County, Minnesota.. Gravsteinen har disse navnene på baksiden: Elisabeth jan. 2, 1834 – jan. 20, 1917, Andreas 8. 28. 1836- 1908 og Mina nov. 22.1867 – july 18.1918.

Familie og etterkommere i USA

Det gjenstår en del undersøkelser for å få et større og komplett bilde av hvordan familien levde og livnærte seg i Amerika og også om de neste generasjoner og etterkommere. Dette er bare starten på et prosjekt som også kan utvides til å se litt bakover. Det startet med Alis Nielsdatter som ble født den 23.02.1800 på Hullebergseie i Ringsaker og Hans Iversen 06.02.1802 fra Bjerkelien i Furnes. I 1819 flyttet Alis til Prestsæter i Furnes og jobbet som tjenende da hun giftet seg med Hans den 30.11.1827. Han hadde flere søsken som ble igjen så her finnes fortsatt

slekt i Norge. Om Alis hadde noe familie bortsett fra en bror som døde veldig ung vet vi ikke. Her er noe om de fem barna.

1. Johannes f. Bjørnerudeie (1828-1907) eller John som han kalte seg etter hvert, døde 79 år gammel i Oslo, Dodge County Minnesota. Han giftet seg først i januar 1881, 53 år gammel med den 15 år yngre Margrethe Gundersen (1843-1902) fra Telemark. I august samme år fikk de tvillingene Cora Alice og Herman Gerhard. De fikk muligens ett eller to barn til. Cora Alice (1881-1968) ble gift i 1902 med Martin Olaus Senjem. Også han utvandret fra Norge. Herman Gerhard døde i 1953 i Austin, Mounse County i Minnesota. Det finnes flere etterkommere etter disse.
2. Maria f. Pinnerudeie (1831-1907) var også gift med en nordmann, Christian Poulsen Ødegaarsdeie (1831-1907). Marie døde i Minnesota. Eventuelle barn er foreløpig ikke funnet.

3. Lisbet f. Høsbjøreie (1834-1917) skiftet navn til Elisabeth. Hun døde 82 år gammel i Vernon, Dodge County i Minnesota. Lisbeth Hansen giftet seg med Andreas (Andrew) Olsen Bye fra Vardal i 1865 i Koshkonong. Familien brukte både Olson og

Bye og bodde i alle år i Dodge i Minnesota. De hadde barna Alice Nelly (1866-1928), Mina O. (1867-1918), Halfdan f. 1870, Agnethe f. 1873, Karl Edward f. 1875 og Lina f. 1881. Eldstedatteren til Lisbeth, Alice Nelly, fikk 13 barn så her kryr det av etterkommere.

4. Gunnor f. Høsbjøreie (1837-1914) skiftet etter hvert navn til Jane og ble gift med Fredrick Pedersen Bergum (1839-1906) fra Kvam i Oppland. Han ble farmer. Begge døde i Dodge Co. De fikk barna Karoline Amalie (1874-1967), Hanna Pauline (1877-1972), Lovise Augusta (1879-1972), Peter Martinus (1885-1965). Hanna Pauline giftet seg med Torgrim Torgersen Mohn.
5. Agnete f. Skjellungbereie 1841 ble gift med Ole M. Hanson f. ca. 1822. De hadde en sønn Martin f. 1867 i Norge og en datter, Dorte f. 1872 i Minnesota. Flere barn er foreløpig ikke funnet.

Furnes historielag 01.12.2024.

Ved Gunvor Brodal og Asbjørn Røsbak

5. Fra Brumunddal:

b. De dro, men kom tilbake

Familien Johannes Evensen Stokholm, Brumund, Ringsaker

Arnfinn Houmb, Veldre Historielag, januar 2025:

Livet i Sør-Dakota ble for stridt for familien til Johannes Evensen Stokholm, og de bestemte seg etter 26 år å forlate farmen og slekt og venner, og starte på nytt i Brumund.

Skomakermester Johannes Evensen Stokholm var født i Bygget i Veldre Allmenning, 6.2.1856, på en plass som ble kalt Olsedalen, der faren, skomaker Even Olsen, f. Gundersveen, Veldre, 12.9.1812, d. Yankton

County, Sør-Dakota, 15.4.1889, hadde bodd seg uten lov. Kona til Even var Johanne Marie Johannesdatter, f. Skiptvet, Østfold i 1815, og d. 15.11.1870. De giftet seg 10.5.1840 i Fredrikstad, men flyttet etter hvert til Brumund i Ringsaker. Even var husmann på plassen Rugsveen i Åmot kommune ved folketellinga i 1865, og bodde der bl.a. i 1862; de flyttet tilbake til Brumund på begynnelsen av 1870-tallet.

Theodor Evensen Stokholm, bror til Johannes, ble i Sør-Dakota, til sin død i 1925. Han og kona fikk flere barn, og etterkommere. Privat bilde.

Emigrasjon og livet i Sør-Dakota

22.4.1882 reiste Johannes med S/S Rollo til Amerika sammen med forloveden Agnethe Mikkelsdatter Gimse, f. 22.1.1855, faren Even, broren Julius Evensen Stokholm f. Fredrikstad, 2.2.1840, d. Ipswich, Sør-Dakota, i 1899, og søstera Lise Evensdatter Stokholm f. Storbratteneie 21.11.1847, d. Furnes 21.6.1938, sammen med sønnen Marius, f. Åmot 28.3.1871. Skomaker Julius Evensen var eier av eiendommen Stokholm, gnr. 34 bnr. 2 i Brumund, i perioden 1872-1881 (skjøte 4.5.1881); fra der tok de derfor navnet Stokholm.

Johannes' bror, skomaker Theodor Evensen Stokholm, f. Mellom-Børkeeie, 28.12.1845, d. Yankton County, Sør-Dakota, 10.2.1925 og Agnethes bror, Peter Mikkelsen Gimse, hadde emigrert et par år før. Theodor giftet seg 13.11.1880 med Karens Andersdatter Holmen, f. Brumund 1.6.1858, d. Sør-Dakota 9.9.1897, i Our Savior's Lutheran i Menno, Sør-Dakota. Johannes' onkel, Gun- der Olsen, f. Gundersveen, 11.5.1820, d. Yankton, Sør-Dakota, 20.3.1891, hadde emigrert allerede i 1871, sammen med kona Agnete Thorsdatter, f. Sørumsø, Brumund, 6.5.1826, d. Zeeland, Nord Dakota, 1918. De fikk 8 barn. Det var i mange fra Brumund

som utvandret til Amerika, og en del bosatte nær hverandre i Sør-Dakota.

Første vinteren i Amerika var Johannes' og Agnethes bolig en jordkjeller som Johannes hadde gravd ut. Etter hvert fikk de tildelt land (homestead, 647 mål) i prairiebyen Ipswich, i Edmund County, øst i Sør-Dakota, der de bygde en farm. 29.4.1883 giftet Johannes og Agnethe seg i samme kirke som Theodor. De fikk to døtre, Emma, f. 19.3.1884, og Juliane Mathilde, f. 10.6.1888. Emma og Juliane hadde begge folkeskoleundervisning og konfirmantforberedelse i hjemmet. Juliane ble konfirmert 13.11.1904 i foreldrenes hus i Ipswich, av pastor O. H. Kirkbak. Når Emma ble konfirmert, er ukjent.

Johannes Evensen Stokholm, f. 6.2.1856. Privat bilde fra Dalseng, 1915. Johannes nektet å la seg fotografere, slik at bildet er tatt uten hans vitende.

I et brev til svigerfaren av 8.9.1899 skriver Johannes Evensen Stokholm, bl.a. følgende:

«Jeg kan fortelle dere om at det nær hadde hendt en ulykke her natten til den 8. august. Lynet slo ned i vårt hus og hadde nær drept Emma, den eldste av våre barn. Strålen delte seg i tre deler og den ene av dem gikk gjennom sengen i hjørnet mellom sengestolpen og hennes hode. Hun ble bevisstløs for en fem eller ti minutter og kunne i flere dager ikke spise noe. Hun ble også magrere av det, men er nå like frisk igjen.

Dere har vel hørt at Julius er død, han døde forleden vår. Jeg skrev til Edvardt om det, men jeg har ikke hørt noe fra ham siden.

Avlingene her omkring ville ha vært gode i år om haggelstormene ikke hadde ødelagt dem. Jeg hadde ikke sådd noen hvete i år heller, fordi det er så usikkert, enten tørke eller haggel. I år har det vært regn nok, men også mye haggel. Vi planter mais omtrent nok til våre høns og et par griser. Haglene har vært så store et stykke syd for oss, så dem sa at dem hadde slått ryggen på kreaturene blodige og fillete, og folk hadde flere fot med haggel inne i husene sine. Folk gikk ned i kjelleren i slike situasjoner. Vi hadde ikke så slem storm denne gang, men slem nok til å ødelegge hveten, hvis vi hadde hadt noen

Vi får fortelle at vi har 30 kreaturer nå for tiden. Vi hadde 33, men vi solgte 3 her om dagen. Vi har tre hester og omtrent 100 høns og to griser. Dette er omtrent vår eiendom.»

Familien bryter opp, og tar avskjed.

Etter 26 år i USA bestemte Johannes Even- sen Stockholm og kona Agnethe seg for å bryte opp fra Sør-Dakota, og reise med døtrene Emma og Juliane, og søstera Lise og hennes sønn Marius, tilbake til Norge og Brumund i 1908. Grunnen for Johannes og familien var nok at de opplevde flere år med store avlingsskader, i form av grashoppeangrep og vind- og haglstormer. Med mange slektninger og venner i Sør-Dakota var ikke dette noen enkel beslutning. Emma og Juliane var født i Amerika, og forholdet til Norge var basert på historier fra andre. De hadde håp om at reisen bare var et besøk, og at de skulle vende tilbake, men foreldrene var bestemte på at de skulle flytte til Norge.

Emma skriver en beretning fra avskjeden i Amerika:

«Det var sommeren 1908 vi forlot vårt hjem i Amerika for som vi mente å få oss et bedre hjem i Norge. Vi ble til dels skuffet, de eldre av oss i hvertfall, de hadde formodentlig glemt hvordan det var her i landet den tid de var her. Da var de unge og sterke, nå er de, om ikke gamle, så dog utslitt av for strengt arbeide. Det er rent andre forhold her enn i Amerika.

Vi reiste fra Ipswich den 27. juni, vi gikk på toget om aftenen for å reise til en større by som het Aberdeen. Det var godt over 80 engelske mil til Aberdeen fra Ipswich. Det var ualmindelig vakkert syntes jeg den aftenen. På mange farmer var det plantet trær, ikke mange trær, men dog så mange at det var vakkert, og midtsommers er det jo alltid vakkert.

Jeg tror klokken var omtrent seks da vi reiste fra Ipswich, og vi kom til Aberdeen da det begynte å mørkne, lysene tentes alle steder i byen. Vi sov der om natta, eller prøvde i det minste. Jeg sov nå ikke svært meget for det var altfor mye støy syntes jeg som aldri hadde sovet i noen by før, det jeg kan huske. Togene kom og gikk hele natten.

Vi sto op tidlig om morgenen neste dag for å reise videre; vi skulle også besøke våre slektninger som bodde i Yankton County i S. Dakota. Vi kom til en liten by som kaltes Skotland om aftenen, hvor vi ble møtt på stasjonen av to av onkels sønner, Johan og Edvin. Vi fikk stuet våre koffertene i den ene vogn som Edwin kjørte, far og Marius ble med ham, mens vi andre og tante Lise kjørte i den lette vogn, kalt «Buggy».

Det var omtrent to engelske mil fra Skotland til onkels farm. Der nede var det også vakkert. Elven gikk i buktinger, og det var mye skog, mye av den var også plantet. De første dager vi var der, regnet det og var mye kjøligere, men på slutten ble det da visst varmt nok; termometeret viste 106 grader (fahrenheit) i skyggen sommertider, og da synes jeg det var varmt.

Vi var rundt hos noen av våre slektninger der nede, vi var hos Bernt Gundersen, Gustav Gundersen og hos J. Børset og Holmen. Vi likte oss godt der nede hos onkel og skulle gjerne blitt der hvis ikke somme av de andre hadde vært fast bestemt på å reise videre. Jeg ville ikke si noe, men jeg var glad for hver dag far ikke kjøpte noen billetter. Men da vi hadde vært der i 14 dager, ble det bestemt at vi skulle reise, og så reiste vi den 11. juli.

Juliane (fra venstre) og Emma Stokholm. Privat bilde fra 1908.

Jeg kan ikke si at jeg syntes det var morsomt og skilles fra disse mennesker, og det tror jeg ikke de andre syntes heller. Lina og Clara fulgte oss til stasjonen, men gamle onkel var igjen hjemme. Alle håpet sikkert vi skulle komme snart igjen, hvis vi ikke kom igjen til høsten, så skulle vi sikkert komme igjen neste vår sa de, men vi er nok her enda.»

Så skriver Emma om hva som skjedde da de kom til Norge:

«Vi kjøpte en gard her samme høst som vi kom hit, og så kjøpte vi to kuer og en kvigekalv. Til våren kjøpte vi to til, så nå hadde vi fire kuer, fire kalver og en hest. Det var en slem høst i år syntes jeg, men det er vel som det pleier her tenker jeg. Bare en dag iblandt som vi kunne få inn noen lass med korn, likeså på slutten av slåttonna.»

Fra venstre: Emma Stokholm g. Steinbakken, søstera Juliane Stokholm, mora Agnetha, og ukjent. Privat bilde fra Dalseng, ca. 1915.

Sår lengsel tilbake til Amerika

Emma hadde tydeligvis dragning mot føde-landet over Atlanteren, og har nedtegnet sine drømmer og vemod, sett fra Brumund:

«Men nå reiser jeg en tur til Amerika igjen, det er så fælt det skal være så langt dit. Jeg innbiller meg at jeg står på min homestead, og ser vidt omkring meg: Rett i syd for oss ser jeg Fishers's farm, i øst for ham bodde det en rik tysker ved navn Dietrich. Øst for ham igjen er Lovett, han hadde mange kyr. Fisher var også en tysker, men han kom fra Russland. Øst for ham igjen bodde en irlender ved navn John Kemmet. Nord-øst for ham bodde en yankee som het Huntly, og John Kemmet's bror øst for Huntly; han het Tomas Huntly. Huntly flyttet til Ipswich og bygget seg et fint hus. Øst for oss bodde en av John Kemmet's sønner med sin kone; han het William, og hans kone het Lucy.

Lengre nord-øst bodde det en mann, også en irlender. Han het James Titchbourne, hans kone het Maud. De hadde en datter som het Jenny og to små gutter, Robert og Fred. Og så fikk de en liten pike igjen som de kalte May. Siden fikk hun tvillinger, men de døde like etter begge to. Like før vi reiste fikk de igjen et barn. De hadde også mange kyr; de lot sine kuer gå som de ville både natt og dag. Kom de ikke hjem til kvelden, så fikk de for det meste lov å gå. Det var akkurat det samme enten de gikk i aker eller eng, det gjorde ingen forskjell for dem. Det var denne mannen vi kalte for «Buren» hjemme hos oss. Vi forkortet navnet Titchbourne til Buren.

Lengre nord derfra bodde det en mann som het Danborn og hans kone, samt en voksen sønn. De hadde mest sau, bare to kuer og noen hester.

Rett nordi fra oss eller litt nord-øst bodde George Svalve, en tysker. Han hadde en mengde kyr. Jeg har vært der oppe bare en gang. De hadde noen hvite geiter. Det var denne mann som hadde 630 kyr. De var ikke hans alle; det var tre eiermenn til disse kyrne, men det var bare Svalve som tok pass på alt sammen. Han leide folk til å slå høy og sette op store høystakker utover prærien alle steder, flere engelske mil på kant.

En av våre naboer, Svail, bodde langt øst i fra oss. Han satte også op en mengde høystakker. Sent om høsten året før vi reiste, så var det noen som satte ild på gresset rundt der, og alt Svail's høy brandt op. Folk mistenkte nok hans svigersønn, men det ingen som kunne bevise det. Han hadde rømt med Svail's datter fordi ikke faren ville la ham få sin datter til kone. Men hun rømte med ham allikevel. Det var ikke så lenge det gikk godt, for han begynte å banke henne, og så dro hun hjem til sin far igjen. Da ble han nok sint og tenkte han skulle brenne op for hennes far. Det var en stygg ildebrann. Den var seks engelske mil fra oss, men det var aldeles lyst, og småfuglene var så urolige hele natten; det var visst den 1. desember 1907.

Vi hadde solgt våre kreaturer om sommeren, så vi hadde bare to kuer og to kalver og en del høs igjen. Vi hadde en fin vinter og nesten ingen snø om vinteren. Men så var vinteren før så meget verre både med snø og kulde.»

Det Emma ikke skriver noe om, var en mulig kjærest hun forlot, og som hun aldri fortalte noen om. Det ble visstnok ikke noen tur tilbake for Emma, sjøl om det tok nesten 10 år før hun ble gift i Brumund. Etter giftemålet kom det fem barn på «løpende bånd». Med alt slit det medførte, og kanskje ikke så romslig økonomi for familien, ble en amerikatur aldri aktuelt.

Livet i Brumund

Første året etter hjemkomsten i 1908 bodde de hos slektninger i Stordal. I 1909 kjøpte Johannes Evensen Stokholm, eiendommene Dalseng, gnr. 76 bnr. 1, og Dalsengstykket, gnr. 77 bnr. 1, begge i Brumund, for kr 9.000, sannsynligvis kontant. Han drev den fram til 1933. Kona til Johannes, Agnethe Mikkelsdatter Stokholm, døde av lungebetennelse 1.3.1923. Johannes døde av hjerteslag (infarkt), 11.11.1933. Han døde natta etter at han hadde vært i skogen og besiktiget et tømmerparti sammen med Kristoffer Brænd hos Berger Langmoen.

Emma Stokholm tok etternavnet Steinbakken da hun 30.3.1918 ble gift med Olav (Olaf) L. Steinbakken, f. 23.10.1890. Emma døde 3.11.1958, mens Olaf døde 1.10.1974. Søstera til Emma, Juliane Mathilde Stokholm forble ugift og døde 23.1.1964. Juliane kjøpte Dalseng av faren i 1933, men solgte den videre til svogeren Olaf L. Steinbakken i 1935. Garden skulle bli i familien fram til, iallfall 2025.

Kilder:

Notater fra Lars Steinbakken

Digitalarkivet

Emma Stenbakken d.e.

Veldre bygdebok

Utvandring fra Ringsaker, forfatter Hans Myhre

Leif Bjarne Steinbakken

Svein Olav Steinbakken

Marit Jehansbakken

Denne familien ble rammet av flere tragedier våren 1864. Mannen Mikkel tok sitt eget liv 16. april og tre dager senere ble gården slått konkurs. Familien bodde på gården dette året, men året etter flyttet de til Ole Halvorsen på Plassen. Han var føderådsmann etter at sønnen Ole Olsen hadde overtatt Plassen. Karen ble husholderske (losjerende) hos føderådsmannen Ole Halvorsen, og hadde med seg sine 5 mindreårige barn til Plassen.

- Maria 1852
- Johannes 1855
- Andreas 1859
- Martin 1860
- Karoline 1863 (døde 1879 av hjernehinnebetennelse i).

Karen og Ole «bodde sammen» på Plassen og fikk 3 barn sammen:

- Olaf 1866
- Lise 1871
- Magnus 1871

Først etter 13 år giftet de seg i 1878.

Emigrasjon 1868

Hans fikk en uekte datter i 1867 sammen med Berte Eriksdatter fra Markestad. Hans emigrerte til Amerika med båten Argo i 1868. Der giftet han seg med Anne Trondsdatter opprinnelig fra Hafslo i Sogn. De bosatte seg i Belmont Township, Jackson County i Minnesota.

Anne døde etter noen få år, og han giftet seg på nytt Louise Grimsrud. De kjøpte 219 acres (ca. 885 dekar) og drev som farmere.

Han solgte farmen og kjøpte noen få acres i nærheten etter å ha giftet seg for tredje gang. Hans tredje kone var også norsk. Hans fikk 3 barn i Minnesota.

Emigrasjon 1869

Maria var hjemme hos moren på Plassen til hun var 15 år. Hun kom så i tjeneste på Vang klokkergård hos Mette Kjølstad, men kom

seg videre til Kristiania. I 1869 emigrerte Maria til Chicago i Amerika sammen med to tanter og broren Johannes.

Johannes ble satt på legd på Kjøs i 1865 og ble der fram til 1869. Da dro han sammen med Maria til Amerika. Johannes arbeidet som maler i Chicago fram til 1909 da han kjøpte seg en farm i Dunn County i Nord-Dakota. Farmen var på 160 acres (ca. 650 mål). Denne lå avsides til før jernbanen kom til området. Han ble valgt til dommer og utførte vielser. Omkring 1920 solgte han farmen og kjøpte en mindre farm i staten Washington.

Emigrasjon 1882

Andreas var hjemme på Plassen i to år før han i 1867 ble satt på legd på Kjøs fram til konfirmasjonen i 1874. Han emigrerte til Amerika med båten Angelo i 1882, - sammen med bror Martin og halvbror Olaf. Reisemålet var Chicago. Han kalte seg Andreas M Wold i Amerika. Sammen med Ingeborg Olsdatter fra Østre Dogloeie i Furnes fikk Andreas døtrene Oline og Hedvig.

I Anno Museum sitt fotoarkiv finner vi bilde av Martin M. Wold (0414-07090). Det er her bl.a. gitt opplysninger om at han drev med møbelhandel og klesforretning og at han etter depresjonen i 1890-åra ble en anerkjent eiendomsmegler.

Martin var i tjeneste hos Hans Eriksen Dørum i Elverum i 1875. Deretter var han også i tjeneste på Stensby en periode. Da han emigrerte til Amerika i 1882 kalte han seg Martin M Wold og var boktrykker. Han reiste

med Angelo i 1882 sammen med broren Andreas og halvbroren Olaf

I Anno Museum sitt fotoarkiv finner vi dette bilde av Olaf Olsen født 1866, Kolbua. (0414-05894). Her står det også at han reiste til Amerika og tok navnet Olaf Gillie (etter Gile). Fotograf ukjent.

Olaf fikk penger av halvbroren Hans i Minnesota slik at han kunne reise til Amerika. Han reiste sammen med

halvbrødrene Andreas og Martin med båten Angelo i 1882 bare 16 år gammel. Turen to tre uke. De første åra arbeidet han sammen med halvbroren Martin i hans møbelforretning. Etter noen år kjøpte han en farm i nærheten av Jackson County i Minnesota. Senere giftet han seg med ei farmerenke, solgte farmen sin, og overtok hennes store farm.

Emigrasjon 1892

Magnus var håndlanger for murer i Kristiania ved folketellingen i 1991. I 1892 utvandret han til Amerika. Han reiste med båten Montebello. Han kom til Halifax i North Carolina og arbeidet som mekaniker. Han døde ung.

Kilder:

Vangsboka bind 4 «Vogga» gnr 113/1

Kolbua/Plassen

Vangsboka bind 5 «Vasshjulet» gnr 82/5

Østre Dystvoll

Anno Museum Fotoarkiv

7. Atlungstad: Fra Stange til Amerika i 1850

Historien om familien Søren Larsen fra Hjernstad søndre i Stange som emigrerte til Amerika i 1850

Av Ola Syverinsen

Bakgrunn

Søren Larsen ble født på Dillerudeie i Stange i 1803. Faren Lars Sørensen kjøpte gården Hjernstad søndre i 1806. Søren bodde på gården fra da. Faren døde i 1809, og allerede året etter giftet moren Anne Mikkelsdatter Dillerud seg igjen. Stefaren drev gården til 1833. Da overdro han gården til Søren. Søren Larsen hadde to hel-søsken og tre halv-søsken da han overtok gården.

Hjernstad søndre i Stange

Oskar Hjermstad er dagens eier av gården Hjermstad søndre - ikke i slekt med Søren Larsen Hjermstads familie. Oskar sine oldeforeldre kjøpte gården i 1893. Fra da har gården gått i arv i slekten. Oskar har også selv slekt i Amerika.

Søren giftet seg med Kjersti Engebretsdatter Vethammer i 1834. Kjersti hadde fem søsken. Søren og Kjersti satset på å drive gården for seg og sin familie. De fikk til sammen sju barn mens de bodde på Hjermstad.

Stefaren døde i 1834. Under skiftet viste det seg å bli vanskelig for Søren å komme til enighet med halv-søsknene. Det ble mange møter i skifteretten. I september 1837 ble det bestemt at Søren skulle betale 400 spd ekstra til halv-søsknene. Ekstrabeløpet måtte han låne mot pant i gården. Han fikk endelig skjøte på gården i 1840.

Kartutsnitt fra Stange

I 1840-årene var Søren ofte på auksjoner og kjøpte på kreditt, samtidig som lån ble gradvis dyrere. Fra 1847 sviktet også avlingene. Kreditorne kom på banen. En inkassator

ordnet et større lån og kreditorne ble kjøpt ut. I 1949 var hele gården med løsøre pantsatt og Søren Larsen eide ingenting. Under oppbudsbo i skifteretten den 14. mai 1850 ble Søren Larsen Hjermstad slått konkurs.

Søren (1803-1850)

Døpt 11. april 1803 i Stange. Han døde på slutten av året 1850 etter at de hadde kommet til Wisconsin.

Kjersti (1809-1893)

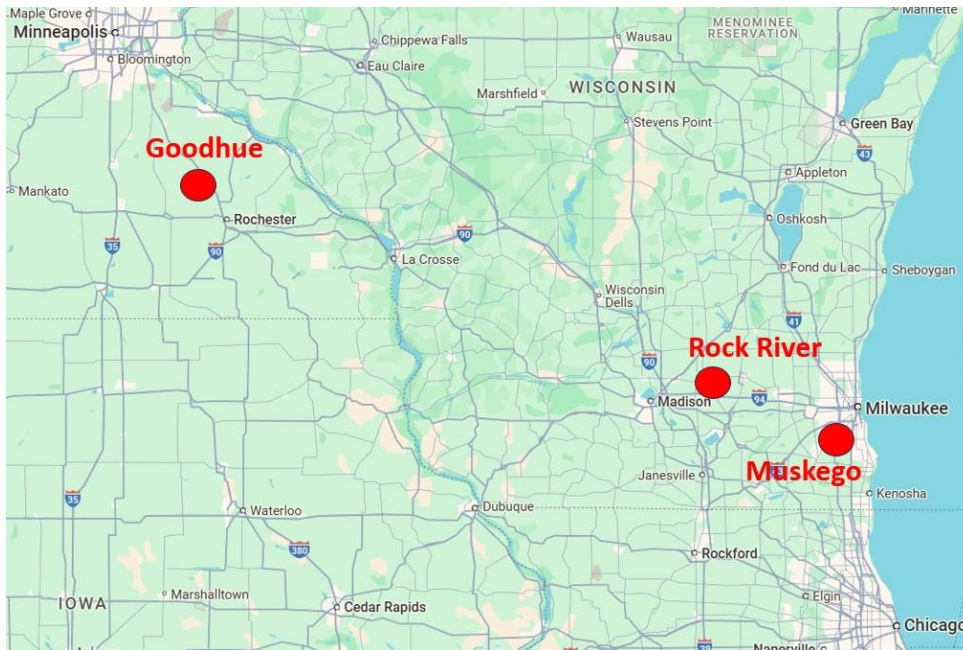
Født 17 februar 1809 i Stange. Kjersti var ei sterk kvinne som tok ansvaret for familien etter at de kom til Amerika. Etter fire år i Wisconsin fulgte hun og barna med Lars og Birgithe til Minnesota i 1855 – først til Fillmore County, men i 1857 dro de videre til Wanamingo Twp i Goodhue Co. I mai i 1860 fikk Kjersti oversendt dåpsattester fra presten i Stange for døtrene Maren og Rikka. Da bodde de i Wanamingo. Den 4. november 1860 ble Maren og Rikka konfirmert i Holden Lutheran Church, Goodhue Co. I 1880 bodde Kjersti hos sin datter Rikka i West Heron Lake Twp, Jackson Co. Hun døde i Holden, Goodhue Co i 1893 – 84 år gammel.

Utvandret til Amerika i 1850

Etter konkursen måtte familien finne ut hvordan de skulle starte på nytt. De hadde nok trodd at de skulle komme seg igjennom krisen våren 1850, så konkursen kom nok litt overraskende på ekteparet. Etter hvert fant de ut at de ville forsøke å starte på nytt i Amerika. De kjente til utvandringen som foregikk fra andre deler av Østlandet. Dessuten hadde «naboene» Ole Olsen Solli-Ødegaarden og Syver Knudsen Ramsæt fått utreisettillatelse fra presten den 2. mai.

Familien søkte presten om utflyttingsattest. Den 23. juli gikk denne søknaden i orden, og familien fikk tillatelse til å reise til de Nord-amerikanske fristater. Neste dag fikk familien utstedt pass av lensmannen.

Det begynte å haste for å komme seg til New York og videre til Wisconsin før vinteren

Minnesota og Wisconsin – Oppholdssteder for emigrantene fra Stange i 1850

satte inn. På denne tida tok det 6-8 uker med seilskip fra Norge til New York. Derfra tok det så omtrent en måned til Wisconsin – med dampbåt oppover Hudsonelva, videre med kanalbåt på Erie-kanalen og så med dampbåt på de store sjøer til Wisconsin. Vi antar at familien dro fra Norge midt i august og var framme i Milwaukee, Wisconsin i november.

Vi vet ikke hvilket skip familien reiste med, men i kilder finner vi at familien kommer til Wisconsin i 1850, og at de slår seg ned i **Rock River Settlement** i Jefferson County. Vi antar at familien først kommer til **Muskego** ved Milwaukee og overvintre der. Turen videre til Rock River Settlement foregår antagelig våren 1851.

Det var en strabasjøs reise for familien. Minstebarnet Severin f 2. august 1848 dør om bord på båten til Amerika, drøyt 2 år gammel. Da familien omsider hadde kommet seg til Wisconsin, dør far Søren – muligens av kolera som herjet i Muskego.

Det blir mor Kjersti som nå er 41 år og sønnen Lars på 15, som får ansvaret for at

familien overlever og klarer å etablere seg på nytt i et ukjent land.

Her holder de til i fire år.

De får nok god støtte og hjelp av andre nordmenn i settlementet for å komme seg på beina. Kjersti er ei sterk kvinne og Lars fungerer som familiens mannlige overhode. De bruker St John Lutheran Church i Oconomowoc som sin kirke. Denne ligger et stykke unna settlementet, men det er den nærmeste Lutherske kirken for familien.

Engebret f 1. mars 1837 blir konfirmert i St Johns Lutheran Church den 20. mai 1852, og Anne Lovise f 4. september 1839 blir konfirmert der i mai 1854.

Den 12. juli 1854 gifter Lars seg med Birgithe Gundersdatter Homme i St Johns Lutheran Church. Birgithe f 1834 kom til Wisconsin fra Valle i Setesdal i 1844 sammen med sin far som var enkemann og fem søsken.

Goodhue Co, Minnesota

I 1855 drar Kjersti og Lars til Minnesota sammen med resten av familien. Det er usikkert om Engebret blir med eller om han fortsetter sitt liv i Wisconsin.

Kjersti og Søren sine 7 barn:

1. Lars (1835-1877)

Født 9 april 1835 i Stange. Kom til Wanamingo, Goodhue i 1857. I 1859 kjøpte han 160 acres prærieland. Han ryddet og brøt opp landet og etablerte sin egen farm. Han drev denne farmen til han døde i 9. oktober 1877.

Lars' første kone Birgithe Gundersdatter døde 5. mai 1863 i Wanamingo. De hadde seks barn sammen og hun døde i barselseng da sønnen Bernt ble født.

Lars giftet seg så med Anna Olsdatter Øverby i 1865. Hun var født i Hafslo utenfor Bergen. De fikk fem barn sammen. Etter at Lars døde i 1877 drev hun farmen i Wanamingo til 1893. Hun var en utmerket driver, og klarte også å «samle sammen» farmen igjen, som hadde blitt noe oppdelt til barna etter at Lars døde. Anna flyttet til Minneapolis i 1917 og døde der i 1920. Lars hadde elleve barn til sammen.

2. Engebret (1837-NA)

Født 1. mars 1837 i Stange. Vi har ingen opplysninger om Engebret i Minnesota.

3. Anne Lovise (1839-1905)

Født 4. september 1839 i Stange. Hun ble gift med Halvard Gundersen Homme i desember 1855 i Goodhue. Halvard var en eldre bror av Birgithe, kona til Lars. Anne Lovise var da litt over 16 år gammel. De drev farm i Fillmore, Minnesota i omtrent 10 år. Da solgte Halvard farmen for 3000 daler. Etter det bodde de i Iowa og Nord-Dakota. Halvard døde i McCauleyville, Wilkin Co, Minnesota i 1893, og Anne Lovise døde samme sted 23. juni 1905. De fikk ti barn sammen.

Holden Church i Goodhue

4. Eline Mathea (1842-1905)

Født 4. april 1842 i Stange. Hun ble gift med Vilhelm Vilhelmsen Rønningen i 1858. Også hun var bare 16 år gammel da hun giftet seg. Mannen var født i Sannidal i Telemark i 1831. Han brukte navnet William Williamson i Amerika. De var farmere og bodde i Holden i Goodhue Co. Eline døde i 17. mars 1905 og er gravlagt på Holden Lutheran Cemetery i Kenyon, Goodhue Co. De fikk ti barn sammen.

5. Maren Kristine (1844-1873)

Født 22. mars 1844 i Stange. Hun ble gift med Andreas Christensen Serum i 1866. Han var født i Luster i Sogn i 1845. De var farmere i West Heron Lake i Jackson Co, Minnesota. Maren døde i 1873, da hadde de fått to barn. Begge døde i ung alder. Maren er gravlagt på Riverside Cemetery, Jackson Co Minnesota. Maren har ingen etterslekt i Amerika.

6. Rikka (1846-1883)

Født 29. april 1846 i Stange. Hun ble også gift med Andreas Christensen Serum i 1875. Rikka «overtok» dermed Maren sin mann etter at søsteren døde. I 1880 bor mor Kjersti sammen med familien Serum i West Heron Lake, Jackson Co. Rikka døde i 1883 og ble gravlagt på Riverside Cemetery, Jackson Co Minnesota. I 1887 var farmen til A C Serum på 320 acres. Rikka og Andreas fikk tre barn, og alle tre døde i ung alder. Rikka har ingen etterslekt i Amerika.

7. Severin (1848-1850)

Født 2. august 1848 i Stange. Han døde om bord på båten til Amerika, drøyt 2 år gammel.

Søren og Kjersti fikk 35 barnebarn i Amerika. Selv om ikke alle vokste opp har familien Søren Larsen som dro fra Hjermstad søndre i 1850 stor amerikansk etterslekt. Slektningene i Amerika har sine norske røtter på Hjermstad. Dagens bonde – Oskar – tar titt og ofte imot amerikabesøk på gården sin.

8. Eidsvoll:

Forfatter: Marit Gran, Eidsvoll Historielag.

Om Eidsvoll:

Eidsvoll kirke

Når det historiske reisefølget ankommer Eidsvoll, er det endestasjonen for turen med Skibladner. Slik var det også for de reisende som skulle sørover på 1800-tallet. Eidsvoll spilte en sentral rolle i transporten mellom nord og sør. Vannveien var den raskeste reisevei. I 1825 var hovedbanen mellom Christiania og Eidsvoll fremdeles ikke bygget, den kom først i 1854. Sørover gikk ferdselen derfor videre med hest og kjerre!

Slik blir det også den 15.juni. Reisefølget på Skibladner går i land på Eidsvoll brygge hvor dere blir møtt og ønsket velkommen av Eidsvoll historielag og nysgjerrige eidsvollinger. Ved dagens stasjonsbygning står det hest og

kjerre med en ung felespiller på lasset som følger oss opp den historiske hulveien til Eidsvoll middelalderkirke. Her blir det et kort kulturinnslag med kor og et møte med Henrik Wergeland og Camilla Collett som vokste opp nettopp her!

Derifra går veien videre med buss til Eidsvollsbygningen og et møte i Rikssalen der direktør ved Eidsvoll 1814, Bård Frydenlund, og Terje Joranger, faglig ansvarlig ved Utvandermuseet samtaler om demokratibygging ute og hjemme.

Riksdagssalen

Det blir busstransport tilbake til Eidsvoll stasjon for de som har blitt med på hele programmet.